

Doc. Ing. Petr Němec, CSc.

Možnosti vedení operací Armádou České republiky

Armáda České republiky prošla po roce 1990 rozsáhlými změnami. Jednou z největších změn bylo zmenšení počtů osob přibližně na jednu čtvrtinu roku 1989, a tomu se musela přizpůsobit i organizační struktura.

* * *

Systém velení a řízení je dnes třístupňový a má **strategický stupeň** (generální štáb), **operační stupeň** tvořený operačními velitelstvími (pozemních, vzdušných sil, sil územní obrany a logistiky) a **taktický stupeň** tvořený velením svazků, veliteli útvarů a jednotek. Každý z těchto stupňů má své úkoly jak v míru, tak za války. Pro současnou organizační strukturu vojsk AČR je tedy typická **existence taktických celků**. Operační celky nyní neexistují.

Vůči minulosti se podstatně změnila úloha především **operačního stupně velení a řízení pozemních a vzdušných sil**, a to především za války, u nichž se nepředpokládá přeměna na velitelství operačních svazů a řízení velkých operací. Úkoly zbývajících dvou operačních velitelství jsou specifické.

V hierarchii celkové struktury ozbrojených sil bývaly nejčastěji 1-3 operační stupně velení a řízení **prioritně určené k přípravě a vedení vojenských operací**. Typickými operačními stupni velení byly v minulosti armádní sbor, armáda, skupina armád, front u pozemních sil, u vzdušných sil letecká armáda, taktické letecké velitelství popřípadě další specifická velitelství. Tato téměř tradiční operační velitelství vznikající před druhou světovou válkou a během ní se udržela až do první poloviny 90. let minulého století, kdy byla postupně, zejména ta vyšší, zrušena a další transformována do podoby vhodné pro řízení jiné struktury jim podřízených sil a prostředků.

Zajímavým stupněm integrace vojsk je vytváření mnohonárodních armádních sborů ze svazků aliančních armád umístěných na území SRN a později i dalších zemí, kdy se vytváření mnohonárodních svazů posunulo ze stupně skupin armád, které byly zrušeny, na sborovou úroveň a v několika případech i níže.

Například v bývalém Československu a České republice po zániku mírových vojenských okruhů, armád různého typu a válečného frontu vznikla velitelství ZÁPAD, STŘED a VÝCHOD, velitelství letectva a PVO, později již v České republice armádní sbory, letecký sbor a sbor PVO a posléze současná operační velitelství. Podobný vývoj zaznamenaly i operační stupně velení v jiných armádách srovnatelné velikosti. Posouzení další existence těchto velitelství je na pořadu dne a mezi odbornou veřejností již o tom probíhá diskuze.

Důvodem pro existenci či neexistenci těchto velitelství je potřeba plnění úkolů, které není schopen plnit na příslušné kvalitativní úrovni jiný stupeň velení a existence vojenských sil pro tyto stupně obvyklých.

Jakými silami obvykle disponují operační stupně velení je uvedeno například v různých vojenských slovnících. Jsou to divize, armádní sbory, armády a různé svazky, útvary a jednotky. Viz například Výkladový slovník pojmů a definic NATO AAP-6, Vojenský terminologický slovník Vševojsk-52-1 [1] a jinde. Tyto síly jsou základem pro hlavní úkol těchto velitelství, a to je **vedení vojenských operací**.

U pozemních sil patřily armádnímu sboru obvykle 2-4 divize, armádě 4-6 divizí a řada svazků a útvarů druhů vojsk. Skupině armád několik sborů, frontu několik armád a další síly a prostředky. Obdobně tomu bylo u vzdušných sil, i když v tomto případě nebyly operační organizační struktury tak rozsáhlé.

V AČR velitelství pozemních a vzdušných sil v současnosti neřídí klasické organizační struktury, to je svazky (divize) nebo letecká křídla, kromě velitelství pozemních sil, kterému je podřízena **jedna mechanizovaná divize**.

Jiná situace je u velitelství sil územní obrany, kdy obdobná velitelství v jiných armádách a v různé době mívají v podřízenosti takové organizační celky jako jsou roty, prapory, pluky někdy i brigády vyzbrojené převážně lehkými zbraněmi popřípadě i další organizační struktury specifického složení a určení vhodné právě pro konkrétní obranu teritoria nebo poskytování specifických služeb (řízení vojenské dopravy, střežení vojenských objektů, zabezpečení pobytu a přesunu jiných armád, spolupráce s civilním sektorem atd.).

Velitelství logistiky, v podobě jakou má v AČR, tedy centrální velitelství poskytující služby dalším druhům sil, je typické podpůrné velitelství jaké bývá často v jiných armádách, avšak v rámci jednotlivých druhů vojenských sil k jejich podpoře a zabezpečení. Taková velitelství se silami převážně taktického významu musí hrát i jinou roli ve vztahu k vojenským operacím.

Jak vypadají operační stupně velení a řízení a jaké mají podřízeny síly v některých armádách?

V Polsku mají pozemní síly řízené velitelstvím pozemních sil **dva vojenské okruhy**, které se mohou za války transformovat na **dva mechanizované sbory** jako nejvyšší operační svazy, každý o několika divizích a dalších svazcích, útvarech a jednotkách druhů vojsk. Dále již v míru postupně budovaný **aeromobilní sbor** u něhož se předpokládají čtyři brigády různého typu a další síly. Součástí pozemního vojska je i teritoriální vojsko s motorizovanými prapory a brigádami a dalšími silami. V rámci programu Armáda 2012 se předpokládají další změny pozemního vojska jako je snížení počtů, změny v organizační struktuře, modernizace výzbroje, vyšší profesionalizace a zlepšení výcviku [2]. Pozemní síly polské armády si stále uchovávají schopnost vést velké operace jak samostatně v národní podřízenosti, tak s možností integrace do aliančních struktur. Zajímavým operačně taktickým prvkem je aeromobilní sbor.

Velitelství vzdušných sil podřízené dva sbory PVO se přeměňují na **letecká velitelství SEVER a JIH**. Letecké divize a pluky se reorganizují na letecké taktické brigády s charakterem leteckého křídla. Tyto brigády spolu s protiletadlovými raketovými brigádami a dalšími silami tvoří základ uváděných sborů. Jedním z hlavních úkolů

dalšího rozvoje vzdušných sil je nákup nových bojových letounů. Některé informace uvádějí až 60 kusů těchto strojů.

Také ve SRN se Bundeswehr připravuje k významným změnám, především na operačním stupni velení [3]. Bude nadále existovat **řídící štáb pozemního vojska** jako součást nejvyššího velení Bundeswehru. **Velitelství pozemního vojska** převezme do své přímé podřízenosti budoucích **sedm divizí**, pět mechanizovaných, jednu aeromobilní a jednu pro speciální operace. Vznikne **pět mnohonárodních štábů** sborového typu, respektive německých částí těchto štábů, které mohou být k dispozici pro NATO, připravované síly Evropské unie, k národnímu a mnohonárodnímu i dalšímu použití. **Úřad pozemního vojska** bude řídit školy pozemního vojska pro odbornou přípravu příslušníků druhů vojsk a materiálový úřad. Zvláštností a novinkou se stane **velitelství útvarů pozemního vojska** (*Heerestruppenkommando*), které má v míru řídit bojové podpůrné a logistické prapory mechanizovaných divizí, soustředěné do šesti brigád. Jedná se o velmi odvážné změny v uspořádání pozemního vojska, které má snížit své počty přibližně na 140 000 osob.

K řízení letectva bude sloužit **řídící štáb letectva**. Velitelství letectva budou podřízeny **čtyři letecké divize**, velitelství dopravního letectva a velitelství operačního řízení vzdušných sil (*Kommando Operative Führung Luftstreitkräfte*), které může po doplnění převzít řízení vzdušných sil na takticko-operační úrovni. Kromě toho bude existovat tzv. úřad letectva s velitelstvím leteckého výcviku a velitelstvím materiálního zabezpečení.

Změny i když ne tak rozsáhlé se připravují i u vojenského námořnictva.

Bundeswehr má být schopen, aniž by musel mobilizovat nebo rozsáhle doplňovat, vést **jednu velkou operaci** při nasazení všech sil a v délce až jednoho roku nebo **dvě menší operace** po delší časové období nebo **několik menších operací**. Je však zřejmá snaha o získání možnosti vytvářet pružné operační struktury, kombinací různých divizí a dále o schopnost začlenit svazky a operační velitelství (jeho část) do aliančního nebo mnohonárodního operačního svazu (sborového typu).

V obou případech se však jedná o relativně velké evropské armády s velkou populační základnou a v případě Bundeswehru i značnými ekonomickými možnostmi pro udržování tak početných stavů vojsk.

V **Armádě Slovenské republiky** probíhají ke zlepšení současného stavu reformy. Armádní sbory byly zrušeny a v roce 2000 vytvořeno **velitelství pozemních sil**, kterému však budou porýženy brigády různého charakteru, základny a další útvary a řada výcvikových zařízení druhů vojsk. Nově vzniklo i **velitelství vzdušných sil** jemuž jsou podřízeny letecké základny s leteckými křídly a řadou zabezpečovacích zařízení a protiletadlové raketové brigády. Vzniklo i **velitelství domobrany** s celorepublikovou působností, kterému jsou podřízeny zejména mobilizační základny, ale i další síly.

I když podle názvu existují operační velitelství, jsou jim podřízeny jen malé taktické síly. Tyto síly a prostředky nemají vzhledem ke své početnosti schopnost vést velké operace.

V **rakouském Bundesheeru** měly operační organizační struktury vzhledem k politické orientaci země, její vojenskostrategické koncepci a početním stavu ozbrojených sil, již dlouhodobě specifickou podobu. V ozbrojených silách probíhá od roku 1999 reorganizace.

Pozemní vojsko se dělí do **dvou sborů** a samostatného vojenského okruhu zahrnujícího hlavní město Vídeň. Sborům s charakteristickými názvy **VÝCHOD** a **ZÁPAD** jsou podřízeny síly taktické velikosti, konkrétně mechanizované a motorizované brigády a prapory a velitelství vojenských okruhů, s motorizovanými prapory a zabezpečovacími jednotkami.

Vojenské letectvo je soustředěno spolu s prostředky PVO do letecké divize smíšeného charakteru s třemi leteckými pluky, protiletadlovými pluky a zabezpečovacími jednotkami.

Síly a prostředky rakouských ozbrojených sil nebyly nikdy určeny k velkým operacím, ale spíše ke specifické činnosti při obraně území neutrálního Rakouska a není předpoklad ani důvody tento stav měnit.

Srovnání tohoto případně předpokládaného stavu se situací před rokem 1990 by jasně ukázalo na trend všeobecného zmenšování schopností armád vést velké operace, neboť k tomu nemají mírové a v mnoha případech ani válečné organizační struktury a armády k této činnosti nejsou prioritně připravovány.

Bez jakéhokoliv dokazování lze prohlásit, že i AČR vlivem zmenšení na současně počty „**ztratila schopnost vedení operací ve smyslu velkých operací**“ (*major operations*), které se předpokládá vést velkými uskupeními vojsk. Termín vojenská operace lze používat i zcela volně a za operaci lze pokládat ve vojenském prostředí různé činnosti vojsk, tak jak je to chápáno například v americké armádě, včetně termínu taktická operace. O tento druh operací respektive činnosti vojsk se v tomto případě nejedná.

Pro jednotlivé taktické části AČR bude typická především účast v operacích. Je kvalitativní rozdíl mezi úkolem připravit a vést operaci, tedy nést za ni celkovou odpovědnost, nebo se jí jen „účastnit“. I ve zpracovávaných doktrínách AČR není vždy dobře tato situace chápána a je předmětem odborných sporů. Jedna věc je znát alianční doktríny pro různé typy operací a jiná rozpracovat zapojení do nich se všemi specifiky, které z toho pro AČR vyplývají.

Celkové použití sil AČR v operaci, včetně období příprav a návratu, může zahrnovat:

- **vyčlenění sil** podle požadavků Aliance, národních zájmů a možností,
- **přípravu sil** – především doplnění osobami a materiálem a jejich výcvik,
- **přesun** různými způsoby do sestavy operačního uskupení, který může mít několik fází,
- **přípravu vojsk** k vedení operace v prostoru operačního nasazení,
- **účast ve vlastní operaci**,
- činnost po **ukončení operace**,
- **přesun zpět** do posádek.

Každý z těchto úkolů má řadu dílčích podúkolů, které naplňují tyto uvedené.

Z poměrně širokého spektra operací, které jsou schopné vést velké armády nebo aliance NATO, se může AČR zúčastnit, s různým významem, jen několika z nich. Je třeba stanovit jakých operací a jakém rozsahu se bude AČR účastnit a k tomu cvičit vojska a vybavit je potřebnými zbraněmi a materiálem. Tyto úvahy by se měly objevit

především ve strategických koncepcích o obraně státu a následně být rozpracovány v připravovaných doktrínách použití vojenských sil.

Jsou to především **mírové operace** pod záštitou OSN a NATO, ale v budoucnosti by to mohlo být i pod vedením Evropské unie. S účastí v nich je dostatek zkušeností a jsou známy i možnosti a limity představující přibližně **jeden prapor**, o 500-600 osobách a krátkodobě až do 1000 osob, popřípadě další podpůrné a zabezpečovací síly spíše menšího rozsahu.

Zkušenosti získané při účasti v těchto operacích jsou však nedostatečně zobecňovány a rozšiřovány mezi vojenskou veřejnost a osoby, které se těchto operací doposud nezúčastnily, což je rozhodně škoda. Lze se domnívat, že role mírových operací případně i dalších úkolů pro ozbrojené síly, které je možno nazvat neválečné (nebojové) operace, se nebude zmenšovat. Dokonce by mohla i vzrůst pokud by se zejména Aliance chtěla více vojensky angažovat při řešení konfliktů a krizí v Africe, Asii a Latinské Americe.

I když je pravděpodobnost vedení velkých operací k naplnění článku 5 Washingtonské smlouvy s výhledem 10-15 let nízká a mimo článek 5 částečně vyšší, je teorie velkých operací stále rozpracovávána, viz například celou **hierarchii publikací pro společnou činnost Aliance (AJP - Allied Joint Publication) [4]**.

Nikdy totiž nelze zcela vyloučit vedení operace typu *Pouštní bouře* v Perském zálivu nebo *Společná síla* proti Svazové republice Jugoslávie nebo podobných operací. V přípravě velitelů a štábů, výcviku vojsk, vyzbrojování a vybavování materiálem převládá, a bude dále převládat, orientace na válečné (bojové) operace, které jsou podle názorů vojenských odborníků hlavním posláním armád a příprava k nim je nejnáročnější. I finanční prostředky plynoucí do armád jsou v rozhodující míře orientovány na výzbroj a výcvik vhodné pro válečné operace.

Stálou pozornost je proto potřebné věnovat **bojovým (válečným) operacím**. Z nich pozemním operacím - útočným i obranným - a vzdušným operacím, a to jen některým typům, nebo dokonce jen některým fázím těchto operací. Například 1-2 letky letounů L-159 se vzhledem ke svému bojovému možностям asi nebudou účastnit všech typů vzdušných operací uvedených v doktríně ATP-33, ale třeba jen **přímé letecké podpory pozemních sil** jako hlavního úkolu a 1-2 dalších specifických úkolů omezeného rozsahu. Tuto účast v operaci respektive úkoly je potřebné v souladu s možnostmi těchto letounů a v souladu s obecnou doktrínou použití leteckých sil pečlivě **rozpracovat a Alianci nabídnout k využití**.

Příprava a vedení uváděných operací se uskutečňuje na základě příslušných doktrín (teorií). Přitom jen za zcela mimořádné situace, kdyby byly ohroženy samy základy Aliance nebo existence našeho spojence v blízkosti naší země, nebo i přímo naší země, lze předpokládat nasazení všech bojových sil, především mechanizované divize a bojového letectva.

Tyto síly budou začleněny do aliančního uskupení spolu se silami jiných států. Z hlediska jejich vlastní činnosti **povedou boj**, protože se jedná o taktické celky, ale vyšší organizační celek, v němž budou začleněny, povede **pozemní nebo vzdušné operace, popřípadě společné operace**.

Zapojení AČR do dalších typů operací, tak jak jsou uváděny například v různých materiálech řady AJP NATO, je méně pravděpodobné, neboť si vyžádá politické

rozhodnutí a existenci příslušných sil a prostředků, kterými AČR prozatím nedisponuje.

Zvláštní pozornost si zaslouží **zhodnocení vojenských sil** vyčleňovaných do Aliance z hlediska jejich organizační struktury, bojových možností a vhodnosti k plnění předpokládaných úkolů v operacích různého typu. Zejména vhodnost pro různé typy operací se stává aktuální vzhledem k tomu, že dosavadní organizace vojsk, výzbroj a materiál jsou poplatné spíše minulým než budoucím úkolům.

To je dáno tím, že armáda prošla převážně kvantitativními změnami zatímco kvalitativní změny ji teprve čekají. Zatím neexistuje metodika stanovení těchto možností a porovnávání možností organizačních struktur AČR s obdobnými v jiných armádách. Obecně by mělo platit, že by neměly být slabinou ve srovnání s jinými armádami, a tedy slabinou v operačním uskupení. To znamená, že mohou mít i nižší bojové možnosti v důsledku například menšího počtu zbraní nebo materiálu, které nemusí být ani nejmodernější, protože bude obtížné se vyrovnávat v tomto směru armádám bohatých států. Zato vycvičenost, vhodná organizace a rozpravování teorie použití vojsk musí být na nejvyšší úrovni. Musí odpovídat maximu možného.

Novým požadavkem je i dosažení **operační mobility** ve smyslu mít schopnost přemístění na hranice Aliance nebo i za ně, což může podle situace činit 1000 až 2000 km někdy i více. K tomu patří i schopnost mít stejně **mobilitní logistiku** k zabezpečení kontingentu v zahraničí nebo alespoň vyřešit způsob zásobování a dopravu osob. Zřejmě budou potřebnější organizační struktury s možností pružné kombinace jednotlivých komponentů vojsk, kterými by mohly být **prapory různého typu**.

Tyto a další úvahy však patří do oblasti výstavby AČR, i když ta by měla z předpokládaného charakteru operací, potřeb Aliance, národních zájmů a ekonomických možností vycházet.

Schopnost AČR podílet se na mírových, pozemních a vzdušných operacích by v budoucnosti neměla dále klesat. Měl by se zvažovat i příspěvek k dalším typům operací. Rozsah jedné mechanizované divize a dvou letek bojových letounů nutno považovat za minimální příspěvek pro operace velkého rozsahu v rámci Aliance. To by se mělo stát potvrzením věrohodnosti a opravdovosti snah naší země podílet se na uskutečňování strategické koncepce NATO a závazku dostát základním aliančním dokumentům. Za hlavní přitom považují nahradit kvantitativní změny, které byly typické pro devadesátá léta změnami kvalitativními.

Za velmi důležitý úkol lze považovat **vyčlenění skupiny vojáků do příslušného aliančního operačního štábu**, o velikosti odpovídající množství sil, které bylo poskytnuto do příslušného uskupení. Z AČR se může jednat o několik desítek vojáků z povolání v praporčických, důstojnických a generálských hodnostech. Přípravu těchto osob, ale i velitelství divize by usnadnilo jasné určení do mnohonárodního armádního sboru (uskupení). Vzorem proto může být již existující štáb polsko-německo-dánského sboru s velitelstvím v polském Štětíně.

V případě, že nebudou existovat operační velitelství, stojí za úvahu vytvoření již v míru například operačního střediska asi u generálního štábu, které by mohlo tyto vojáky soustřeďovat. Podle potřeby by mohli být předurčení nejen do aliančního operačního štábu, ale účastnit se společných akcí s různými spojeneckými operačními velitelstvími nebo řídit spíše operativně síly AČR, třeba v mírových operacích bez

rozdíl jejich velikosti, vytvářet krizový štáb nebo alespoň jeho zázemí, podílet se na kontrolní činnosti u vojsk apod.

Protože nelze přesně určit jaký může být potenciální protivník, i budoucí operační struktury nemají přesnou podobu jako tomu bylo v minulosti. I když na operačních stupních na rozdíl od taktických byla pružnější organizace. Proto i nový název **operační uskupení** lépe vymezuje pojmenování možných organizačních celků.

Na operační úrovni války lze vytváření takovýchto uskupení ještě na aliančním nebo mnohonárodním základě považovat za určitou tendenci, která se objevuje v devadesátých letech 20. století při výstavbě operačních struktur. K tomu patří i vytváření aliančních nebo mnohonárodních štábů, které na vyšší operační úrovni mohou mít charakter **společných štábů** (*joint staff*), v nichž jsou zastoupeni generálové a důstojníci různých druhů sil (pozemních, vzdušných, námořních a speciálních).

Moderními prvky pro budoucí operace se stávají **společná smíšená úkolová uskupení** (*CJTF - Combined Joint Task Force*) [4] složená z různých druhů sil a svazků a útvarů různých národních armád. Na národním základě se pokouší utvářet tato uskupení armáda USA jako společná úkolová uskupení (*JTF - Joint Task Force*).

NATO se orientuje na **mnohonárodní základ** těchto uskupení, což je vyjádřeno slovem **smíšená** nebo někdy se používá i **kombinovaná uskupení** (*combined*). Nejedná se však v tomto případě o příliš výstižné označení. Společné síly mohou mít části (komponenty) pozemních, vzdušných, námořních a speciálních sil doslova „šité na míru“ (*tailored - přizpůsobené*) podle konkrétní operace. Tyto síly jsou prioritně určeny k vedení **společných operací** (*joint operations*) jako operací, kterých se účastní nejméně **dva druhy**, ale zpravidla všechny druhy vojenských sil, viz AJP-01A [4].

Přesnější vymezení této operace může znít: **Souhrn pozemních, námořních, vzdušných, speciálních a dalších operací a činností vedených současně nebo i postupně podle jednotného záměru a plánu, ve společném operačním prostoru, ke splnění operačních nebo operačně-strategických úkolů.**

Tyto části společných sil mohou mít různou organizační strukturu. Pozemní část může být složena ze sil několika národních armád, přičemž velké množství účastníků s různě velkými silami v jednom organizačním celku může způsobovat spíše problémy jak přinášet výhody. I když i to je možné např. při mírových operacích na území bývalé Jugoslávie. Takové uskupení může mít u pozemních sil podobu alianční nebo mnohonárodní divize nebo „armádního sboru“ o 2-4 divizích různého druhu, několika brigádách a další útvary a jednotky druhů vojsk.

K použití společných sil se rozpracovává alianční **společná operační doktrína**, u některých zemí i národní doktrína. Byla již provedena tři cvičení na nichž bylo vyzkoušeno vytvoření společného velitelství CJTF, na bázi existujících pozemních nebo námořního velitelství Aliance, která potvrdila představy o jejich fungování.

Protože neexistuje konkrétní protivník, není známa jeho organizace a možnosti, a tím i potřeba sil k vedení operace, stanovuje se jejich potřeba až podle záměru operace, tak aby mohly být úspěšně dosaženy cíle operace a splněny předpokládané úkoly. Operační uskupení sil se bude vytvářet pro jednotlivé operace případ od případu.

To je dáno i tím, že celá válka může být rozhodnuta **jedinou**, zpravidla **velkou operací**. K tomu jsou v Alianci rozpracovány postupy s příslušnými dokumenty, které tuto

činnost usměrňují. Jedná se v podstatě o vzájemné střetávání požadavků Aliance, možností a zájmů jejich jednotlivých členů.

Co bude charakterizovat operace z pohledu AČR:

- **účast v nich** s podílem na dosažení operačních cílů a plnění operačních úkolů,
- **zapojení** do aliančních nebo mnohonárodních uskupení,
- **přechod pod operační řízení nebo operační velení** aliančního velitele,
- **národní odpovědnost** za administrativu, financování, logistiku a personalistiku,
- vedení operací **mimo území vlastního státu**,
- vysoké požadavky na **interoperabilitu**.

Kromě již zmiňovaných operací si zaslouží pozornost i některé další, které by neměly zůstat mimo pozornost ani v Armádě České republiky.

Jsou to **psychologické operace**, které jsou například v [4] vymezeny jako: „Plánované psychologické činnosti v době míru, krizí a konfliktů zaměřené na osoby protivníka, vlastní a neutrální osoby, s cílem ovlivnit jejich postoje a chování, což má vliv na dosažení politických a vojenských cílů.“

Psychologické operace jsou typickou záležitostí strategického a operačního velení. Ze čtyř kategorií těchto operací se na operační úrovni uplatňují především (i když pod přísným vedením strategického stupně) **psychologické činnosti na bojišti (válčišti) a psychologické aktivity na podporu míru**.

Tyto operace souvisí se zpravodajstvím (jako zdrojem informací), velením a řízením, informačními operacemi a informováním veřejnosti a civilně vojenskou spoluprací. Vedení těchto operací má široké souvislosti, což je výhodou i nevýhodou, ale v této šíři působení a rozsáhlé spolupráci jsou skryty jejich možnosti.

Je samozřejmostí, že vlastní vojska mohou být vystavena psychologickému působení protivníka, což si vyžádá, v případě nutnosti, použití protipatření, která mohou mít rozsah až protipsychologických operací. I to je součástí psychologických operací.

Tyto operace vyžadují jak určitou připravenost velitelů a štábů, tak existenci odborníků a zvláštních sil a prostředků.

Objevuje se množství zpráv o **informačních operacích**, které jsou vymezovány jako „akce k ovlivnění rozhodnutí, které se týkají podporování politických a vojenských cílů a k ovlivňování informací protivníka anebo jeho informačních systémů“ [4]. Teorie těchto operací se rozpracovává, o čemž svědčí i řada článků i ve Vojenských rozhledech.

Informační operace se zpravidla člení do dvou kategorií: na **defenzivní informační operace a ofenzivní informační operace**.

Informační operace jsou záležitostí jak strategického, tak operačního stupně velení. Mají však široké souvislosti, neboť souvisí s velením a řízením za války, operační bezpečností, klamáním, psychologickými operacemi, zpravodajstvím a elektronickým bojem a samozřejmě s fyzickým ničením systému velení a řízení protivníka.

Význam těchto operací v budoucnosti poroste s tím, jak se bude zvyšovat úloha informací různě získávaných, zpracovávaných a využívaných ve válce. Informace a jejich využití může být rozhodující pro průběh budoucích operací. I když v dnešní době by se realizace těchto operací uskutečňovala především fyzickým ničením materiálních prostředků a působením na osoby. Jejich perspektiva však spočívá spíše v činnosti

jakou realizují v dnešní době počítačové „hackeři“, tedy pronikání do počítačových systémů, poškozování a pozměňování programů, databází, jejich kopírování, vypouštění počítačových virů a dalších činnostech spojených se softwarem.

Větší pozornost by si i v AČR zasloužily **speciální operace**, které například vymezuje [4] jako „vojenské aktivity vedené speciálně vytvořenými, organizovanými, vycvičenými a vyzbrojenými silami, které využívají různých (operačních) činností a způsobů k zapojení nestandardních sil do sil konvenčních“.

Na příkladech, jejich analýze a se stanovením principů objasňuje podstatu těchto operací velmi dobře Američan William H. McRaven v díle Speciální operace [5]. Sám byl po dlouhou dobu příslušníkem speciálních sil SEAL (*Seal-Air-Land soldiers*) amerického vojenského námořnictva.

Příslušníci těchto sil, zpravidla se jedná o malé skupiny osob, mají uplatnění v době míru, krize, za války i po ní. Mohou být použiti nejen ve prospěch bojových operací, v mírových operacích, ale i v protiteroristických, protidrogových, protipartyzánských činnostech respektive operacích, nebo dokonce při spolupráci s policejními silami, a jistě by se pro ně našlo dostatek dalších příležitostí při použití armády při různých živelních katastrofách. Je potřebné vzhledem k možnostem těchto sil a charakteru budoucích operací zvážit jejich existenci v AČR.

I když síly a prostředky AČR se mohou jen podílet na operacích, vůči nim mohou být vedeny naopak s plným důrazem téměř všechny typy operací pozemních a vzdušných sil a další typy operací. Proto bude i velmi důležitá schopnost jim odolávat. Jistěže i tento úkol bude plněn za přispění sil Aliance, ale v konečné fázi tíhu obrany a ochrany ponesou samy tyto síly. Bude se jednat o celý komplex opatření, jehož naplnění se bude dosahovat jak běžnými bojovými způsoby, tak speciálními opatřeními.

Nicméně mezi vojenskými odborníky se objevují názory, že velké operace, které se vedly za druhé světové války nebo ke kterým se připravovaly země NATO a Varšavské smlouvy v Evropě do konce 80. let, nejsou ve střednědobém horizontu 10-15 let aktuální. To vychází z bezpečnostní situace ve světě, ale i ze situace ozbrojených sil většiny států. Velkými armádami disponují spíše státy, které si nemohou z různých důvodů dovolit moderní zbraně a vojenskou techniku, která do určité míry nahrazuje masy vojáků. Tyto armády by zřejmě měly i problémy vést velké operace podobné těm, které mohly vést zmiňované vojensko-politické bloky.

Výsledkem (cílem, konečným stavem) operací nemusí být, tak jak se to požadovalo v minulosti, obsazení území, zničení protivníkovy armády, rozvrácení válečné ekonomiky a dosažení politických změn ve vedení státu, ale spíše prosazení zájmů státu, spojenců nebo světového společenství. Někdy to však může vést i k polovičatým řešením, než k dosažení rozhodného cíle. To potom zapříčiňuje dlouhé postkonfliktní stavy, které se řeší mírovými operacemi, nebo přítomností vojsk, tedy jakousi okupací regionu.

Místo velkých operací s velkými armádami, na velkém operačním prostoru a po dlouhou dobu, je snaha vést operace **po krátkou dobu, jen nezbytným množstvím sil a prostředků, velmi intenzivně a efektivně, jak s minimem vlastních ztrát, tak tzv. vedlejších ztrát obyvatelstva a někdy i protivníka (collateral damages)**. Je snaha rozhodnout válku i jen jednou operací.

Takové vedení operací si vyžaduje i **jiné vojenské síly než v minulosti**, s pružnou organizací, mobilní, s velkou palebnou silou, kterou charakterizuje přesnost zásahu a účinek v cíli. Ve prospěch operace vedených i relativně malými pozemními silami (spíše taktického rozměru), mohou být použity i operační prostředky průzkumu, spojení a velení, doprava nejen pozemních, ale i námořních a vzdušných sil a v některých případech i obdobné strategické prostředky.

V americké armádě se novým operačním prvkem pozemních sil mají stát **brigády nového typu**. Z nich pak mohou být vytvářeny vyšší organizační celky, zřejmě divize nového typu. Píše se o nich i na stránkách Vojenských rozhledů [6]. Články byly v originále publikovány v americkém časopisu Military Review. Nový organizační celek s novými bojovými schopnostmi nese pracovní název **dočasně bojové brigádní skupení (IBCT - Interim Brigade Combat Team)**.

Budoucí operace mohou být vedeny i ve specifických podmínkách, kdy válčiště může být relativně „prázdné“ (jak již bylo několikrát uvedeno, počet vojsk se podstatně zmenšuje) bez souvislé a přesné fronty, přitom však značně velké, což bude klást zvýšené nároky na průzkum, spojení, daleké a přesné palby a mobilitu vojsk.

Vzhledem k tomu, že pokračuje vytrvalým tempem v mnoha zemích urbanizace a stále větší počet obyvatel žije v obrovských městských a na ně navazujících průmyslových aglomeracích, jejich ovládnutí, kontrola nebo uplatňování vlivu bude úkol nejen taktický, ale i operační. Snaha o rychlý průběh operací bude znemožňovat evakuaci obyvatelstva, které bude „překážet“ vedení operací a bojů, anebo může být zneužito k „podpoře“ vojsk.

Při válce v Čechách a v Kosovu několik tisíc ozbrojenců (napadající pravidelná vojska a vedoucí v podstatě partyzánskou válku) neodcházelo do hor, lesů, pustin a vůbec obtížného terénu, ale „ztrácelo se“ ve městech, kde se ukrývali a čerpali podporu od obyvatelstva. Vznikala jakási městská partyzánská či lépe gerilová válka do níž byly na obou stranách zapojeny tisíce bojovníků a postihovala desetitisíce obyvatel. Při pátráních po nich se nedalo zabránit „vedlejším ztrátám“ obyvatelstva a jeho útěku z měst, což vyvolávalo odpor mezinárodní veřejnosti a obracelo se proti vládním silám. **Boj ve městech může jako nejdříve v minulosti podstatně ovlivnit průběh operací.**

O budoucích operacích stále spíše uvažujeme jako o vzájemném střetnutí pravidelných vojenských sil, s přibližně stejnou výzbrojí a podobnými způsoby boje a vedení operace. Nelze však ani vyloučit střetnutí zcela rozdílných bojujících sil. V tomto případě nazývají vojenští odborníci tento stav **asymetrickou operací** [7].

Zatím není dostatek zkušeností jak budou účinné nejmodernější zbraňové systémy, prostředky velení a obvyklý výcvik vojsk vůči bojovníkům, kteří budou disponovat jednoduchými zbraněmi, povedou spíše partyzánskou válku ve specifických podmínkách, budou velmi motivováni pro svou činnost, se širokou podporou obyvatelstva, nebudou brát ohledy na vlastní ani protivníkovi ztráty. Překonání těchto podmínek může způsobovat vojskům značné problémy, zmařit úspěšné vedení operací nebo i prohrát válku, což se již v minulosti nejdříve stalo.

Stanovení toho jak by mohly vypadat budoucí operace je jedním z nejsložitějších úkolů vojenské vědy, a přitom klíčovým pro přípravu armád k jejich použití. Před

rozhodnutím na jaké operace se má připravovat a jak má být vyzbrojena stojí i Armáda České republiky.

Co s operačním uměním za této situace. Zdá se jako by se v podmínkách AČR ztrácelo. To, co proběhlo a probíhá na strategické úrovni řízení ozbrojených sil - akceptování strategických pozic Aliance (do jisté míry i na úkor národních zájmů, což je to typické právě pro malé armády) - to se začíná uskutečňovat i na operační úrovni.

Donedávna ještě národní operační celky se mění na mnohonárodní a národní operační umění se mění na alianční. Pro část zemí Aliance (jedná se o malé země) se tento vývoj stává realitou. Obsahem operačního umění proto bude kromě plnění podobných úkolů jako tomu bylo v minulosti i řada dalších, které vznikají v souvislosti s řešením řady nových bezpečnostních úkolů.

I když se za této situace stává hlavním úkolem přípravy vojsk a štábů **bojová příprava jednotlivce až svazku** uskutečňovaná na národním základě (ale s maximální možností společného působení s armádami jiných států na základě aliančních standardů a předem připravené spolupráce), **neztrácí se potřeba znalostí operačního umění** minimálně pro určitou skupinu důstojníků a generálů. Je třeba i tuto část vojenského umění dále rozvíjet.

Literatura:

1. Výkladový slovník pojmů a definic NATO. AAP-6. Překlad. MO, odd. pro koordinaci standardizace, Praha 1998. Vojenský terminologický slovník. Vševojsk-52-1, Praha 1966.
2. Šajov, S.: Suchoputnyje vojska Polši. Zarubežnoje vojennoje obozrenije. 12/2000, s.14-18.
3. www.bundeswehr.de
4. Spojenecká společná operační doktrína. AJP-01(A). Překlad. GŠ AČR, Praha 1998.
5. McRaven, W. H.: Speciální operace. Přeložil P. Doležal. První vydání. Books, s. r. o., Brno 1999, 400 s.
6. Dočasné bojové brigádní skupení - předvoj sil 21. století (s. 60), Informační operace a IBCT (s. 144). VR 3/2001.
7. Co to je asymetrické ohrožení? VR 4/2001, s. 152.

Reforma musí začít v hlavách, protože v nich může také neslavně skončit. Musí začít v hlavách a pokračovat v činech, nikoliv slovech. V současnosti již asi většina pochopila, že k přežití je nezbytné s reformou vyjádřit souhlas. Co ale zřejmě někteří nepochopili, je to, že verbální souhlas nestačí.

Reformu je třeba začít prosazovat tak, aby slova „malá, mladá, moderní a mobilní“ nezůstala pouze heslem na papíře. Nedělám si přílišné iluze o jednoduchosti provedení reformy. Nedělám si iluze o černobílosti každého rozhodnutí. Nic není jenom černé nebo bílé. Nikdo z nás nemá v ruce křišťálovou kouli, aby byl schopen dohlédnout všechny potenciální důsledky dnešních závažných rozhodnutí do horizontu deseti let a více.

*Z vystoupení ministra obrany Ing. Jaroslava Tvrdíka
na velitelském shromáždění 5. 11. 2001*